

УДК 338.45:69:005.334
JEL: D81; L74; M21; O18; P48
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-12-284-292>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНО-СТРАТЕГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

©2025 КОЧЕГАРОВ С. С.

УДК 338.45:69:005.334
JEL: D81; L74; M21; O18; P48

Кочегаров С. С. Теоретичні аспекти формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств

У статті досліджено теоретичні підходи до трактування економічної безпеки підприємства та обґрунтовано специфіку її формування в будівельній галузі в умовах нестабільного середовища, воєнних загроз і повоєнної трансформації економіки України. Проведено систематизацію наукових визначень поняття «економічна безпека підприємства» та узагальнено домінуючі акценти ресурсного, захисного, стратегічного й інституційного підходів, що дозволило уточнити зміст категорії «економічна безпека будівельного підприємства» з урахуванням капіталомісткості, тривалості виробничо-інвестиційних циклів, залежності від регуляторного середовища, інвестиційних потоків і платоспроможності замовників. Розкрито роль інституційного середовища в забезпеченні стійкості будівельних підприємств та обґрунтовано необхідність переходу від локальних захисних заходів до формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки, здатних забезпечити узгодження стратегічних цілей, ресурсного потенціалу та вимог зовнішнього середовища. Сформовано авторські визначення ключових категорій «інституції», «стратегія», «механізм» і «будівельні підприємства» у контексті економічної безпеки, а також запропоновано комплексне визначення інституційно-стратегічного механізму економічної безпеки будівельних підприємств як інтегрованої сукупності інституцій, стратегічних орієнтирів, принципів, методів, інструментів та організаційно-економічних важелів, спрямованих на захист ресурсного, виробничого, фінансово-інвестиційного та інституційного потенціалу, нейтралізацію внутрішніх і зовнішніх загроз, підвищення стійкості функціонування й адаптивності до змін середовища та створення умов довгострокового розвитку підприємств будівельної галузі в період відновлення. Представлено структурну характеристику категорії «будівельні підприємства» в системі економічної безпеки та сформовано понятійний апарат дослідження, що відображає логіку взаємозв'язку базових понять і концептуальну основу подальшого розроблення прикладних інструментів управління економічною безпекою будівельних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, будівельні підприємства, інституції, стратегія, механізм, інституційно-стратегічний механізм, нестабільність, воєнні загрози, повоєнне відновлення, управління.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 20.

Кочегаров Сергій Сергійович – аспірант кафедри девелопменту нерухомості, фінансів, обліку та маркетингу, Навчально-науковий інститут «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» Українського державного університету науки та технологій (вул. Архітекторів Олега Петрова, 24а, Дніпро, 49600, Україна)

E-mail: ko4egarov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3884-7684>

UDC 338.45:69:005.334
JEL: D81; L74; M21; O18; P48

Kocheharov S. S. The Theoretical Aspects of the Formation of Institutional-Strategic Mechanisms of Economic Security of Construction Enterprises

The article examines the theoretical approaches to the interpretation of enterprise economic security and substantiates the specifics of its formation in the construction industry under conditions of an unstable environment, military threats, and the postwar transformation of Ukraine's economy. Scientific definitions of the concept of «enterprise economic security» are systematized, and the dominant emphases of resource-based, protective, strategic, and institutional approaches are generalized, which made it possible to clarify the content of the category of «economic security of construction enterprise», taking into account capital intensity, long production and investment cycles, dependence on the regulatory environment, investment flows, and customer solvency. The role of the institutional environment in ensuring the stability of construction enterprises is revealed, and the necessity of shifting from local protective measures to the formation of institutional-strategic mechanisms of economic security is substantiated, aimed at aligning strategic goals, resource potential, and external environment requirements. Authorial interpretations of the key categories «institutions», «strategy», «mechanism», and «construction enterprises» in the context of economic security are developed, as well as a comprehensive definition of the institutional-strategic mechanism of economic security of construction enterprises as an integrated set of institutions, strategic guidelines, principles, methods, instruments, and organizational-economic levers focused on protecting resource, production, financial-investment, and institutional potential, neutralizing internal and external threats, enhancing operational stability and adaptability to environmental changes, and creating conditions for the long-term development of construction enterprises during the recovery period. A structural characterization of the category of «construction enterprises» within the economic security system is presented, and a conceptual framework of the research is formed, reflecting the interrelations of the basic categories and providing a theoretical basis for the further development of applied tools for managing the economic security of construction enterprises.

Keywords: economic security, construction enterprises, institutions, strategy, mechanism, institutional-strategic mechanism, instability, military threats, post-war recovery, management.

Fig.: 3. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 20.

Kocheharov Serhii S. – Postgraduate Student of the Department of Real Estate Development, Finance, Accounting and Marketing, Educational and Scientific Institute "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture" of the Ukrainian State University of Science and Technology (24a Arkhitektova Oleha Petrova Str., Dnipro, 49600, Ukraine)

E-mail: ko4egarov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3884-7684>

У сучасному світі, що характеризується високою динамічністю соціально-економічних процесів, посиленням глобальних викликів та зростанням рівня невизначеності, економічна безпека підприємств набуває ключового значення як передумова їх стабільного функціонування та довгострокового розвитку. В умовах трансформації ринкового середовища, інституційних змін і загострення конкурентної боротьби підприємства змушені не лише адаптуватися до нових умов господарювання, а й формувати ефективні механізми захисту своїх економічних інтересів.

Особливої актуальності проблема економічної безпеки набуває для будівельних підприємств, діяльність яких є капіталомісткою, довготривалою та істотно залежить від інвестиційних потоків і регуляторного середовища. В умовах воєнних дій та повоєнного відновлення економіки України будівельна галузь стає стратегічно важливим сектором, що забезпечує відбудову інфраструктури та житлового фонду, водночас функціонуючи в середовищі підвищених ризиків і загроз.

У зв'язку з цим особливої ваги набуває необхідність формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств, здатних забезпечити узгодження внутрішнього потенціалу з вимогами зовнішнього інституційного середовища, підвищити стійкість до системних загроз і створити умови для їх сталого розвитку на мікро-, мезо- та макроекономічних рівнях.

Аналіз наукових джерел свідчить про сталий інтерес до проблематики економічної безпеки підприємств і формування механізмів її забезпечення в умовах нестабільного середовища. У працях вітчизняних науковців економічна безпека підприємства розглядається як багатовимірною економічною категорією, що поєднує ресурсний, захисний, стратегічний та інституційний аспекти.

Зокрема, у дослідженнях О. В. Ареф'євої, Т. Б. Кузенко та З. С. Варналія акцент робиться на ефективному використанні ресурсів і ринкових можливостей як основі забезпечення економічної безпеки підприємства [1; 2]. У працях Б. М. Андрушківа та в матеріалах «Економічної енциклопедії» економічна безпека трактується передусім як стан захищеності економічних інтересів і стійкості до внутрішніх та зовнішніх загроз [4; 5]. Стратегічний та інституційний виміри економічної безпеки, пов'язані з реалізацією стратегічних інтересів підприємства та взаємодією із зовнішнім середовищем, відображені у працях Л. Г. Шемаєвої [15].

Водночас, попри значну кількість наукових досліджень, проблематика формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки саме будівельних підприємств, особливо в

умовах воєнних і повоєнних трансформацій, залишається недостатньо систематизованою, що зумовлює актуальність і наукову новизну даного дослідження.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сутності та ролі інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств в умовах нестабільного середовища, воєнних викликів і повоєнної трансформації економіки.

У науковій літературі економічна безпека підприємства розглядається як одна з базових характеристик його стійкого функціонування та розвитку, що відображає здатність господарюючого суб'єкта забезпечувати захищеність економічних інтересів, ефективно використання ресурсів і протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам. Багатогранність цієї категорії зумовлює різноманітність підходів до її трактування, що охоплюють ресурсний, функціональний, ризик-орієнтований, системний і стратегічний аспекти.

З урахуванням галузевої специфіки економічна безпека будівельних підприємств має багаторівневий характер і є чутливою до коливань макроекономічних умов та інституційних трансформацій, що підвищує значущість системного підходу до її забезпечення.

За таких умов економічна безпека будівельних підприємств виходить за межі локальних захисних заходів і трансформується в комплексну систему, що формується під впливом внутрішніх факторів розвитку та зовнішніх інституційних детермінант. У зв'язку з цим особливого значення набуває необхідність формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки, здатних забезпечити узгодження стратегічних цілей, ресурсних можливостей і вимог середовища. Такий підхід кореспондує із сучасними дослідженнями щодо посилення ролі стратегічних рішень та інституційних чинників у забезпеченні стійкості та результативності управління підприємствами, що обґрунтовує доцільність інтеграції категорій «інституції», «стратегія» та «механізм» у єдину концептуальну рамку [14].

Водночас розроблення та обґрунтування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки неможливе без чіткого теоретико-категоріального базису. У сучасній економічній літературі представлено значну кількість підходів до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства», що зумовлено багатогранністю цієї категорії та різноманітністю аспектів її дослідження. З огляду на це результати аналізу наукових підходів до трактування економічної безпеки підприємства доцільно систематизувати у вигляді *табл. 1*.

Аналіз визначень сутності поняття «економічна безпека підприємства»

Автор(-и)	Визначення сутності поняття
Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. [1]	Стан ефективного використання ресурсів підприємства та наявних ринкових можливостей для запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також забезпечення тривалого виживання та стійкого розвитку на ринку відповідно до обраної господарюючим суб'єктом місії
Кузенко Т. Б. [8]	Стан ефективного використання ресурсів і ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечувати тривале виживання і стійкий розвиток підприємства відповідно до обраної місії
Варналій З. С. [2]	Забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів
Андрушків Б. М. [4]	Економічний стан підприємства, сталий до внутрішніх і зовнішніх змін фінансово-господарської діяльності, не пов'язаний з форс-мажорними обставинами; створення таких умов його діяльності, за яких забезпечується надійний захист економічних інтересів від різних загроз
Новікова О. Ф., Покотиленко Р. Ф. [11]	Стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних загроз та інших загроз національній безпеці, які на них впливають
Шемаєва Л. Г. [15]	Забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища із застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища
Економічна енциклопедія [5]	Стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до стратегічних цілей

Джерело: систематизовано автором на основі [1; 2; 4; 5; 8; 11; 15].

Проведений аналіз наведених підходів (див. табл. 1) свідчить, що в сучасних наукових дослідженнях економічна безпека підприємства розглядається як багатовимірна категорія, що поєднує стан захищеності економічних інтересів, ефективність використання ресурсів і стратегічну орієнтацію розвитку. Узагальнені підходи акцентують увагу на здатності підприємства протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, підтримувати стійкість функціонування та забезпечувати досягнення довгострокових цілей.

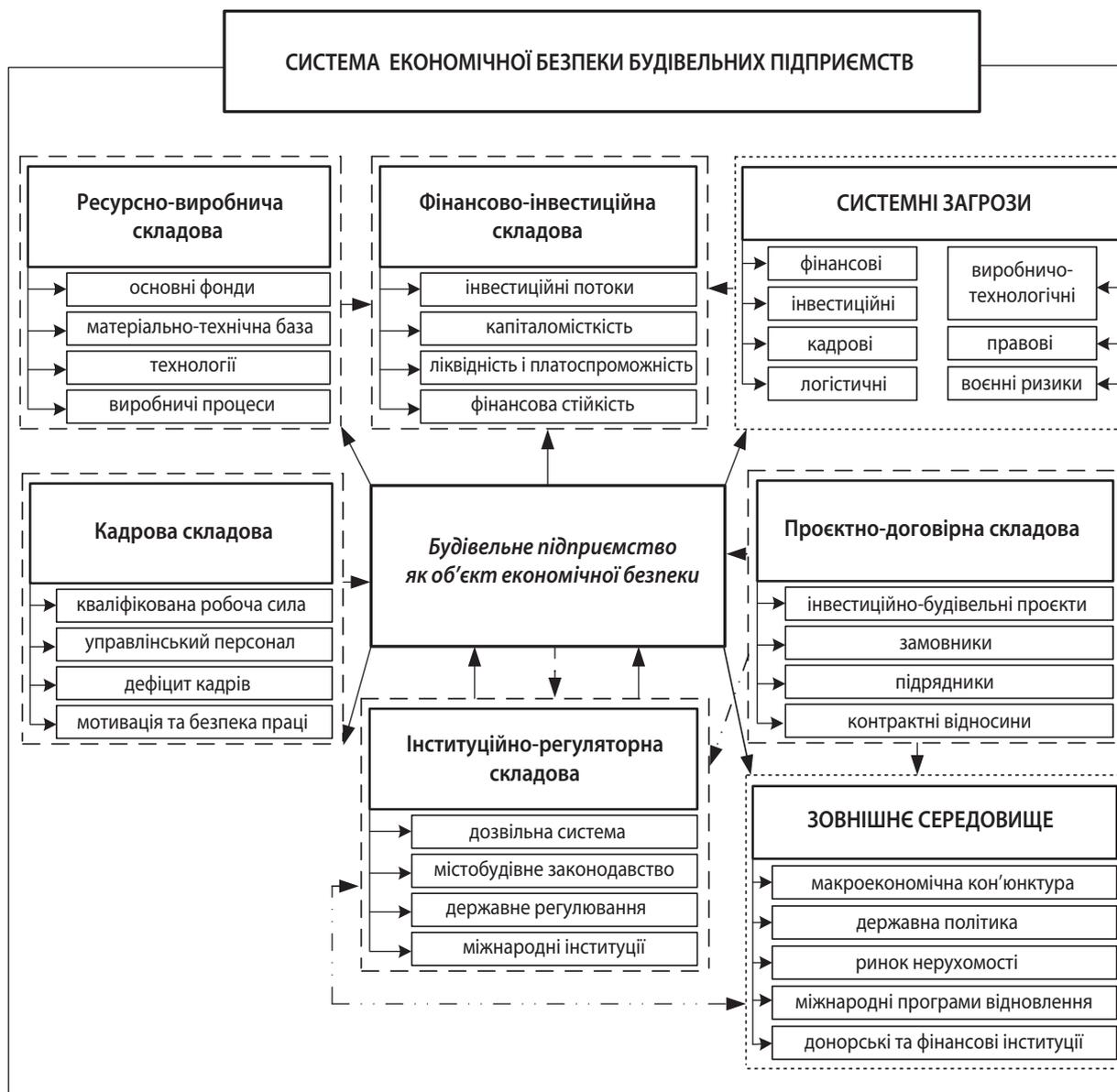
З урахуванням специфіки будівельної галузі економічну безпеку будівельного підприємства доцільно визначити як інтегрований стан захищеності його ресурсного, виробничого, фінансово-інвестиційного та кадрового потенціалу, що забезпечує стійкість функціонування, здатність до адаптації, протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам та досягнення стратегічних цілей в умовах нестабільності.

Будівельна галузь характеризується високою капіталомісткістю, значною часткою основних фондів, тривалим оборотом капіталу, потребою у стабільному фінансуванні та чутливістю до змін макроекономічної кон'юнктури. Реалізація будівель-

них проектів пов'язана з широким колом ризиків – фінансових, інвестиційних, виробничо-технологічних, правових, кадрових, екологічних і репутаційних, що обумовлює необхідність формування багаторівневої системи економічної безпеки.

Узагальнення наведених положень і врахування галузевої специфіки зумовлюють доцільність систематизації складових категорії «будівельні підприємства» в контексті забезпечення економічної безпеки, що дозволяє комплексно відобразити внутрішню структуру, характерні загрози та взаємодію із зовнішнім середовищем (рис. 1).

Представлена на рис. 1 структурна характеристика категорії «система економічної безпеки будівельних підприємств» свідчить, що їх функціонування формується під впливом складної сукупності внутрішніх складових (ресурсно-виробничої, фінансово-інвестиційної, кадрової, проектно-договірної) та зовнішніх умов (інституційно-регуляторних чинників, ринкового середовища, системи загроз). Така багатовимірність обумовлює необхідність розгляду економічної безпеки будівельних підприємств не лише як внутрішньоорганізаційної проблеми, а як результату їх постійної взаємодії з інституційним середовищем.

Рис. 1. Структурна характеристика категорії «будівельні підприємства» в системі економічної безпеки

Джерело: авторська розробка.

З урахуванням наведеного, будівельні підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки доцільно визначити як суб'єкти господарювання, що здійснюють проектно-інвестиційну та виробничо-господарську діяльність у сфері будівництва, функціонують в умовах підвищеної капіталомісткості, довготривалих виробничих циклів і високого рівня інституційної залежності та потребують формування багаторівневої системи економічної безпеки, спрямованої на захист ресурсів, стійкість функціонування, стратегічну адаптацію та здатність до відновлювального розвитку в умовах нестабільного середовища.

Саме інституції визначають правила доступу до ресурсів, механізми державного регулювання, умови інвестиційної діяльності, характер договір-

них відносин і можливості залучення фінансової та міжнародної підтримки, що зумовляє доцільність подальшого поглибленого аналізу поняття «інституції» як ключової категорії формування економічної безпеки будівельних підприємств.

У сучасній науковій літературі інституції (інститути) трактуються по-різному, однак у більшості підходів вони виконують функцію формування правил взаємодії суб'єктів та зниження невизначеності економічних процесів.

У працях Д. Нортона інституції визначаються як «правила гри» у суспільстві, тобто формальні обмеження (закони, нормативні акти, контракти) і неформальні норми (традиції, звичаї, поведінкові стандарти), які структурують взаємодію економіч-

них агентів [17]. О. Вільямсон розглядає інституції як механізми координації та контролю економічної поведінки, що зменшують трансакційні витрати та ризики [20]. У межах вітчизняних досліджень інституції трактуються як сукупність норм, організаційних форм і регуляторних механізмів, які забезпечують відтворення економічних відносин та стабільність розвитку господарських систем [10; 19].

Аналіз наукових підходів свідчить, що інституції охоплюють не лише правове поле діяльності підприємств, а й систему організацій, економічних стимулів, соціальних норм і процедур взаємодії, що визначають умови доступу до ресурсів, характер конкурентних відносин, інвестиційний клімат і механізми державної підтримки. У цьому контексті інституції виступають ключовим чинником формування економічної безпеки підприємств, оскільки саме вони визначають межі економічної свободи, рівень ризиків і можливості довгострокового розвитку.

З урахуванням специфіки будівельної галузі роль інституцій істотно посилюється, оскільки діяльність будівельних підприємств тісно пов'язана з містобудівним законодавством, дозвільною системою, механізмами державного регулювання, фінансово-кредитними інститутами, інвестиційними фондами, міжнародними донорськими організаціями та інструментами публічно-приватного партнерства.

Аналіз визначень сутності поняття «інституції» дозволив сформулювати авторське трактування даної категорії в контексті забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств, а саме: інституції – це сукупність формальних і неформальних правил, норм, організацій та механізмів регулювання, що формують умови функціонування будівельних підприємств, визначають характер їх взаємодії із зовнішнім середовищем та впливають на рівень їх економічної безпеки через доступ до ресурсів, інвестиційні процеси і механізми державної та міжнародної підтримки.

У сучасній економічній науці поняття «стратегія» розглядається як одна з базових категорій стратегічного управління, що відображає довгострокову орієнтацію розвитку підприємства, систему цілей і напрямів діяльності в умовах мінливого зовнішнього середовища. У межах класичних і сучасних управлінських концепцій стратегія трактується як засіб формування стійких конкурентних позицій, координації ресурсів та адаптації підприємства до дії зовнішніх і внутрішніх чинників.

У працях І. Ансоффа стратегія розглядається як система правил прийняття рішень, що визначає напрями зростання підприємства та його вза-

ємодію із середовищем [16]. М. Портер пов'язує стратегію з формуванням конкурентних переваг і вибором позиції підприємства на ринку [18]. У вітчизняних наукових дослідженнях стратегія інтерпретується як система довгострокових цілей і управлінських рішень, що узгоджує місію, ресурси та можливості підприємства з вимогами зовнішнього середовища [6;15].

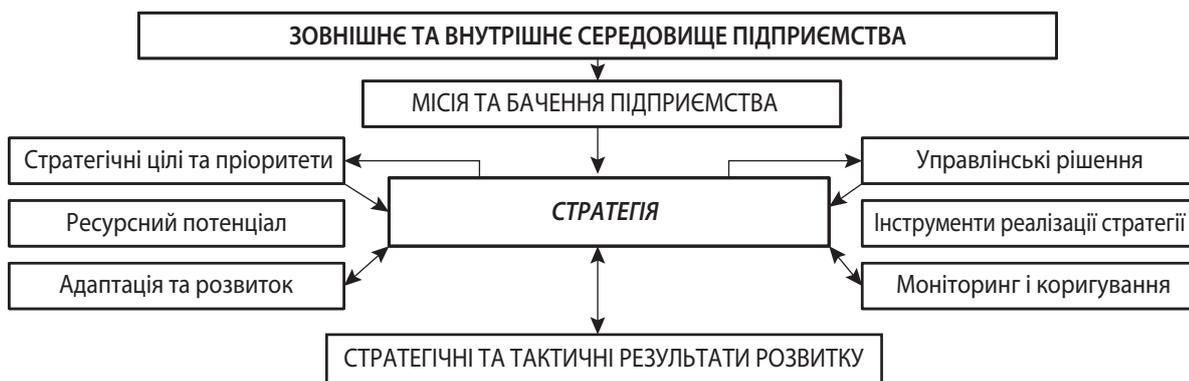
Аналіз наукових підходів свідчить, що стратегія охоплює не лише визначення цілей розвитку, а й формування моделей поведінки підприємства, механізмів реагування на загрози та використання можливостей середовища. У цьому контексті стратегія виступає інструментом випереджального управління, що дозволяє не лише пристосовуватися до змін, а й активно впливати на траєкторію розвитку підприємства.

Для будівельних підприємств стратегічний вибір набуває особливого значення у зв'язку з довгостроковим характером проектів, високою залежністю від інвестиційних процесів, регуляторного середовища та програм відновлення. Саме стратегія визначає напрями інституційної взаємодії, пріоритети ресурсного забезпечення, інвестиційної активності та формування потенціалу економічної безпеки.

Узагальнення теоретичних підходів дозволяє сформулювати авторське бачення стратегії як інтегрованої системи довгострокових цілей, орієнтирів і управлінських рішень, спрямованих на формування траєкторії розвитку підприємства, узгодження його ресурсного потенціалу з вимогами інституційного середовища та забезпечення здатності до випереджального реагування на загрози й використання можливостей розвитку в контексті економічної безпеки (рис. 2).

У науковій літературі поняття «механізм» трактується неоднозначно та використовується для характеристики способів взаємодії елементів системи, сукупності методів і важелів впливу, а також порядку реалізації управлінських функцій. Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «механізм» наведено в табл. 2.

Проведений аналіз наведених підходів (див. табл. 2) свідчить, що в сучасних наукових дослідженнях механізм розглядається як багатокomпонентна категорія, що поєднує структурний, функціональний та інструментальний аспекти. Більшість науковців акцентують увагу на тому, що механізм забезпечує трансформацію управлінських рішень у практичні дії, координує взаємодію елементів системи та виступає формою реалізації цілеспрямованого впливу на об'єкт управління. Узагальнені підходи дозволяють розглядати механізм не як сукупність ізольованих інструментів, а як цілісну систему

Рис. 2. Теоретичне підґрунтя формування сутності поняття «стратегія» в управлінні підприємством

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 2

Аналіз визначень сутності поняття «механізм»

Автор(-и)	Визначення сутності поняття
Мочерний С. В. [5]	Сукупність форм, методів і важелів використання економічних законів, вирішення суперечностей суспільного виробництва
Державне управління [9]	Система взаємопов'язаних засобів і методів, що забезпечують перетворення ресурсів у результат управління
Гриценко А. А. [3]	Процес взаємодії суб'єктів, що обумовлений певними правилами (інститутами) та спрямований на стабілізацію системи
Тищенко О. М. [13]	Внутрішня будова системи, що визначає порядок взаємодії її елементів для досягнення цільової ефективності
Колодій А. М. [7]	Сукупність юридичних засобів, за допомогою яких здійснюється правовий вплив на суспільні відносини
Ортинський В. Л. [12]	Комплекс засобів і способів регулювання, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління та його адаптацію до змін середовища

Джерело: систематизовано автором на основі [3; 5; 7; 9; 12; 13].

принципів, методів і важелів впливу, що функціонує в межах визначених цілей і умов середовища.

На основі узагальнення теоретичних підходів поняття «механізм» доцільно визначити як впорядковану сукупність принципів, методів, інструментів і важелів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований управлінський вплив.

За умов посилення впливу інституційних чинників (державне регулювання, програми відновлення, міжнародна підтримка) механізм управління економічною безпекою доцільно розглядати як відкриту систему, що формується та реалізується у взаємодії із зовнішнім середовищем. У цьому контексті доцільним є обґрунтування сутності інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств як ключового елементу сучасної системи забезпечення їх стійкого функціонування та розвитку.

У сучасних умовах розвитку будівельної галузі економічна безпека підприємств формується не

лише в межах внутрішньої системи управління, а й під впливом широкого кола інституційних факторів, серед яких державна регуляторна політика, податково-фінансові механізми, інвестиційне середовище, ринок праці, діяльність фінансових установ, міжнародних організацій та інфраструктура відновлення. За таких умов економічна безпека набуває міжрівневого характеру, що поєднує мікроекономічні інтереси підприємств із мезо- та макроекономічними процесами.

Інституційний вимір економічної безпеки відображає систему формальних і неформальних правил, норм, обмежень і стимулів, у межах яких функціонують будівельні підприємства. Саме інституційне середовище визначає доступ до ресурсів, умови ведення господарської діяльності, характер конкурентних відносин, інвестиційний клімат і механізми державної підтримки. Водночас стратегічний вимір забезпечує довгострокову орієнтацію діяльності підприємств, узгодження

їхніх цілей із динамікою зовнішнього середовища та формування здатності до випереджального реагування на загрози.

Поєднання інституційної та стратегічної складових зумовлює необхідність формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств, які інтегрують внутрішні управлінські інструменти з можливостями зовнішнього середовища. Такі механізми забезпечують координацію взаємодії підприємств з органами державної влади, фінансовими установами, інвесторами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами будівельного ринку, а також сприяють реалізації стратегічних програм розвитку та відновлення.

У межах даного дослідження *інституційно-стратегічні механізми економічної безпеки будівельних підприємств* доцільно розглядати як інтегровану сукупність інститутів, стратегічних орієнтирів, принципів, методів, інструментів і організаційно-економічних важелів, спрямованих на забезпечення захищеності ресурсів, стійкості функціонування, адаптивності до змін середовища та формування умов для довгострокового розвитку підприємств будівельної галузі.

З метою узагальнення теоретико-методологічних положень дослідження та систематизації ключових категорій доцільно сформулювати понятійний апарат інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств, який відображає взаємозв'язок базових понять, рівнів формування та напрямів реалізації економічної безпеки.

Понятійний апарат дослідження інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств представлено на *рис. 3*.

Узагальнюючи наведене, можна сформулювати комплексне авторське визначення: інституційно-стратегічний механізм економічної безпеки будівельних підприємств – це інтегрована сукупність стратегічних орієнтирів, принципів, методів, інструментів та організаційно-економічних важелів, що формується в межах інституційного середовища та системи стратегічного управління і спрямована на забезпечення захищеності ресурсного, виробничого, фінансово-інвестиційного, кадрового потенціалу будівельних підприємств, направлена на нейтралізацію внутрішніх і зовнішніх загроз, підвищення стійкості функціонування, адаптивності до змін середовища та створення умов для їх довгострокового розвитку в умовах нестабільності та повоєнної трансформації економіки.

Метою формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних

підприємств є забезпечення їх адаптивності до змін зовнішнього середовища, зниження рівня ризиків, узгодження інтересів суб'єктів будівельного ринку та створення умов для сталого функціонування в процесі повоєнного відновлення економіки.

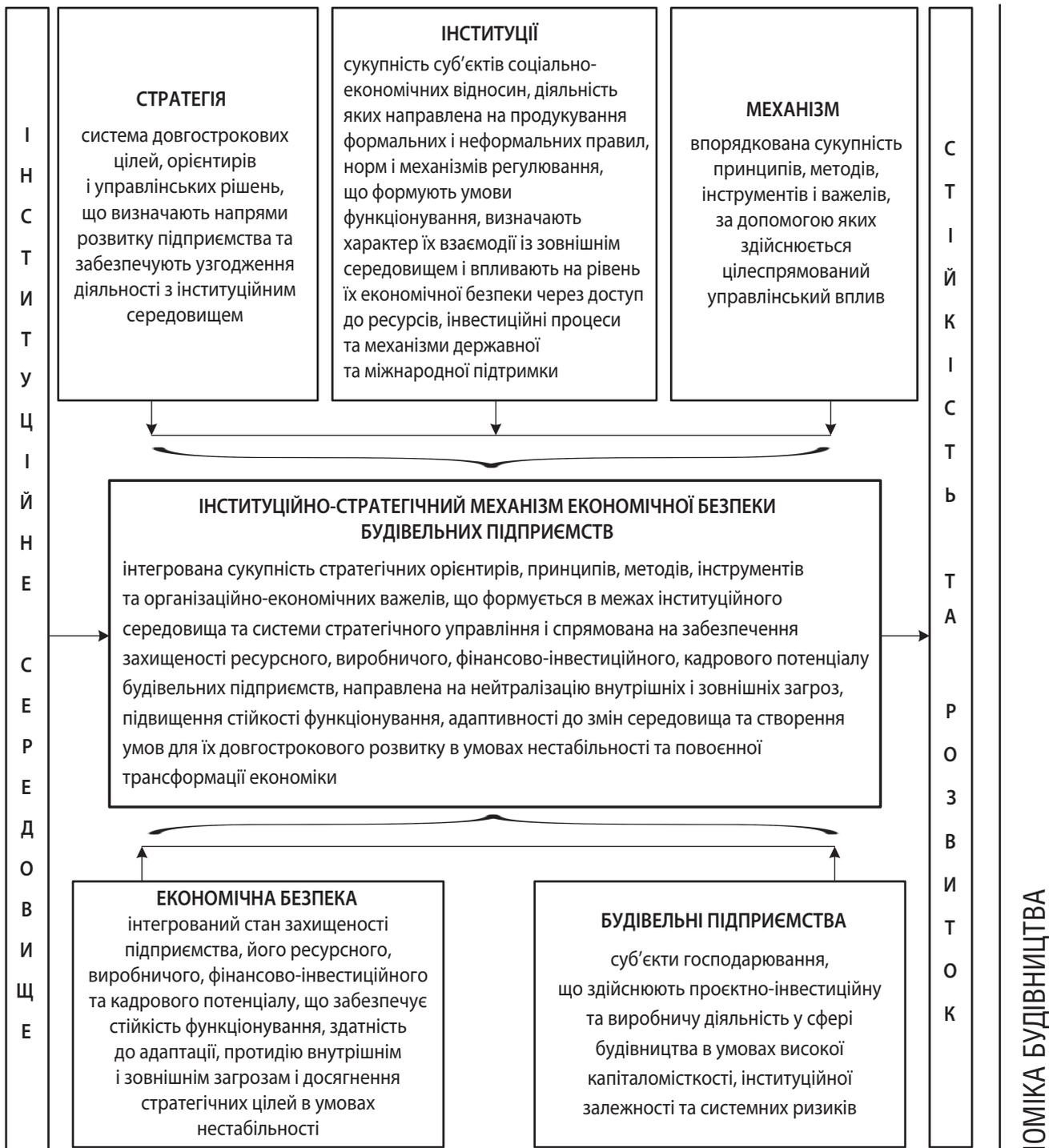
ВИСНОВКИ

Отже, у ході дослідження обґрунтовано, що в умовах воєнних викликів і повоєнної трансформації економіки економічна безпека будівельних підприємств набуває комплексного та стратегічно орієнтованого характеру й формується в тісному взаємозв'язку з інституційним середовищем. Встановлено, що забезпечення стійкості функціонування та здатності до відновлювального розвитку потребує переходу від локальних управлінських заходів до формування інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки.

Узагальнення наукових підходів дозволило систематизувати ключові категорії дослідження та сформулювати авторське визначення інституційно-стратегічного механізму економічної безпеки будівельних підприємств як інтегрованої системи інституційних чинників, стратегічних орієнтирів і управлінських інструментів, спрямованих на захист ресурсів, нейтралізацію загроз і забезпечення довгострокового розвитку. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємств. Київ : Видавництво Європейського університету, 2005. 170 с.
2. Варналій З. С. Економічна безпека : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 647 с.
3. Гриценко А. А. Логіко-історичні засади кардинальних економічних змін і переходу до реконструктивного розвитку. *Економіка України*. 2017. № 5–6. С. 39–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_5-6_6
4. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / за наук. ред. Б. М. Андрушківа. Тернопіль : Терно-граф, 2008. 424 с.
5. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
6. Зарічна О. В. Стратегічне управління розвитком регіонів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-88>
7. Колодій А. М. Принципи права України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
8. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2004. 18 с.

Рис. 3. Понятійний апарат дослідження інституційно-стратегічних механізмів економічної безпеки будівельних підприємств

Джерело: авторська розробка.

9. Державне управління : словник-довідник / Бакуменко В., Безносенко Д., Варзар І. та ін. Київ : МАУП, 2002. 216 с.
10. Николук О. М. Інституціональна економіка: ключові положення та основні поняття. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 5. С. 43–50. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3595/1/SRE_2013_43-50.pdf
11. Новікова О. Ф., Покотиленко Р. Ф. До проблеми визначення пріоритетів та складових національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2003. № 2. С. 100–107.
12. Ортинський В. Л. Державне управління : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 391 с.
13. Тищенко О. М. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2009. 184 с.

14. Чобіток В. І. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки на промислових підприємствах. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 360–366. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_44
  15. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2010. 40 с.
  16. Ansoff I. *Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion*. New York : McGraw-Hill, 1965. 241 p.
  17. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
  18. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York : Free Press, 1985. 557 p.
  19. Varnalii Z. S. Institutional architectonics of Ukraine's tax system. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2018. No. 2(197). P. 6–12. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/1>
  20. Williamson O. E. *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. New York : Free Press, 1985. 450 p.
- REFERENCES**
- Akademiia (2000). *Ekonomichna entsyklopediia: u 3 t. / redkol.: S. V. Mochernyi (vidp. red.) ta in [Economic Encyclopedia: in 3 volumes / edited by S. V. Mochernyi et al]*.
- Ansoff I. (1965). *Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion*. McGraw-Hill.
- Arefieva O. V. & Kuzenko T. B. (2005). *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv* [Planning of economic security of enterprises]. Vydavnytstvo Yevropeiskoho universytetu.
- Bakumenko V., Beznosenko D. & Varzar I. (2002). *Derzhavne upravlinnia: slovnyk-dovidnyk* [Public administration: reference dictionary]. MAUP.
- Chobitok V. I. (2017). *Teoretychni aspekty zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky na promyslovykh pidpriemstvakh* [Theoretical aspects of ensuring economic security at industrial enterprises]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, 185, 360–366. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_44
- Hrytsenko A. A. (2017). *Lohiko-istorychni zasady kardynalnykh ekonomichnykh zmin i perekhodu do rekonstruktyvnoho rozvytku* [Logical and historical foundations of fundamental economic changes and transition to reconstructive development]. *Ekonomika Ukrainy*, 5–6, 39–57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_5-6_6
- Kolodii A. M. (1998). *Pryntsypy prava Ukrainy: navch. posib* [Principles of law of Ukraine: study guide]. Yurinkom Inter.
- Kuzenko T. B. (2004). *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh rynkovoi ekonomiky: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.06.01* [Planning of economic security of the enterprise in a market economy: author's abstract of the dissertation for the candidate of economic sciences degree: 08.06.01]. Kyiv.
- North D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press.
- Novikova O. F. & Pokotylenko R. F. (2003). *Do problemy vyznachennia prioritetiv ta skladovykh natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [On the problem of determining priorities and components of national security of Ukraine]. *Stratehichna panorama*, 2, 100–107.
- Nykoliuk O. M. (2013). *Instytsionalna ekonomika: kliuchovi polozhennia ta osnovni poniatia* [Institutional economics: key provisions and basic concepts]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 5, 43–50. http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3595/1/SRE_2013_43-50.pdf
- Ortynskiy V. L. (2011). *Derzhavne upravlinnia: navch. posib* [Public administration: study guide]. Znannia.
- Porter M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
- Shemaieva L. H. (2010). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv u stratehichnii vzaiemodii z subiektamy zovnishnoho seredovyshcha: avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 21.04.02* [Economic security of enterprises in strategic interaction with entities of the external environment: author's abstract of the dissertation for the doctor of economic sciences degree: 21.04.02]. Kyiv.
- Terno-hraf (2008). *Ekonomichna ta mainova bezpeka pidpriemstva i pidpriemnytstva. Antyreiderstvo / za nauk. red. B. M. Andrushkiva* [Economic and property security of enterprise and entrepreneurship. Anti-raider / edited by B. M. Andrushkiv]. Terno-hraf.
- Tyshchenko O. M. (2009). *Ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva: monohrafiia* [Economic mechanism for ensuring the competitiveness of the enterprise: monograph]. VD «INZhEK».
- Varnalii Z. S. (2009). *Ekonomichna bezpeka: navch. posib* [Economic security: study guide]. Znannia.
- Varnalii Z. S. (2018). *Institutional architectonics of Ukraine's tax system. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 2(197), 6–12. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/1>
- Williamson O. E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. Free Press.
- Zarichna O. V. (2022). *Stratehichne upravlinnia rozvytkom rehioniv* [Strategic management of regional development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-88>

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.12.2025.
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 21.12.2025